

POŠĪNIELIS ONT SMĒLTĪNA

DŽERVIENĒ TEKLĒ

Buobotē Uona šin rīta atsēboda vielā. Nakti ēlgā naožmēga – skaudijē dešēnēji šuona, pjuovē kuosolīs. Vēnuo ausie kažkas ūžē, kētuo skombiejē. Bet, žēnuomās, na diel tuo mēiga prisēsāuk-tē nagaliejē. Matā, vakar toriejē vēišnē, sava sesēri Irena, atvažia-vosē ēš miesta. Sesērelē bova paskotēniuojē anūm dēdēlie šemīnuo, benē penkiuolēka metu jaunesnē ož anon, Uona. Dar grēta, dar paslonki, vēsus apvažiuojēnti. Ak, bapēgo anā, sied i autuobosa ar i traukēni ēr dard, kor ožsēmaniosi. Uona atsēdoksiejē ēš gēlībiu... Ana tuo padarītē jau nabīstēngē.

Siediejē anuos abēdvē baveik vēsa dēina, narstīdamas gēmē-nāti rēkalus, pasakuodamuos aple savi, aple sava vākus ēr anū-keļius... Vo ana pati, žēnuomās, ēr aple pruoanūkeļius, katrūm jau toriejē trīs, vēsus dēdēlē proutingus, dailius, mīlēmus... Bet vēina naujīna, katron atvežē Irena, nabova maluoni...

– Žēnā, Jedēnkienē pardoud mūsa truobas so vēso sklīpo, ka-ros dar pri anūm lēkēs. Ēlgā kopčīaus narada, matā, ožsēprašē šimta tūkstantiu. Ale kas tau tēik dous?.. Jug pati jau penkē metā kap ēš tūm nomūm ēšsēkraustē. Truoba aplēsta, vieju parpotama. Kumet tošti lēka, nažēnē kas ēšpliešē vēskon, kon gal pardoutē ar pragertē. Vo ēr žēmēs pri truobūm tik kelē arā.

– Tēp, tēp, – pamēslējē buobotē, – jug tus pēnkis aktarus, katrēi bova tievūm nuosavībē, bruolis parsēkielē pri sava gīve-nēma. Kēts bruolis ēr dvē sesēris miestūs. Anēms žēmē nabova rēkalinga. Nabova rēkalinga ēr anā. Ožteka tuos, katra priklausē anuos vīrou.

– Tā ar jau žēnā, kas ton žēmē nopērka? – paklausē sesērēis.

– Kažkuokēi jaunē žmuonis. Nosēderiejē lig penkiūm dešim-

tiūm tūkstantiu. Matā, truobas anēms nier rēkalingas. Jegot Jedēn-kienē nuor, pati gal anas nusēgrīautē. Rēkalings īr tik sklīps, katra-mē atēdēngs smēltiu karjiera.

Ta žēnē labiausē ē nostebēna, ē īskaudēna buobotē.

– Tā jau ēr suodna ēškērs?

– Nažēnau... Kuo gera, ka ēškērs ēr suodna, ēr pošinieli, rasiet, ēr eglēs, katras tievalis pasvadēna, ēr alksnīna ož jaujē. Atsēvarīs bolduozerius, nobrauks vēskon nu pavēršīaus, pasēdarīs atuodon-ga. Smēltēs tuo vēituo dēdēlē gera esonti, ēr daug anuos īr...

– Vo ēš kor tatā žēnā?

–No, sesērelē, šēs laikās jaunē katēs maišē naperk. Saka, kad ēštīreniejē, grēžēni pasēdarē.

Ēslēdosi sesēri, Uona ēlgā siediejē, īsmeigosi žlēbas akis i lon-ga. Vo atgolosi naktēis mēigou, lig posnaktē anuo naprēsēsāukē... Slīda atmēntie vaizdā ēr prisēmēnēmā ēš vaikīstēs laikūm, kumet abodo tiēvā tabibova jaunē, vo ana, vīriusē doktie, tatoriejē kuo-kius pēnkis metus. Dā auga bruolis, metās jauniesnis, ēr sesērelē, katrā tumet dar ni trejūm nabova...

Šēltuoms vasaras dēinuoms vēsē trīs liuob kapstītēis smēltīne-lie. Rausē doubelēs, pilē keļius ēš smēltiu, prisēskabēn pošinelie vēsuokiū žuolīnu, svadēna daržēlius ēr suodnus, ēš nukrētosiu po-šūm konkuoriežiu statē tuoras... Vēsē sotēlpa, vēsēms vēskuo ožte-ka, ni vēins nabova skriaudams... Tēi žaidēmā – ožsējiemēmā liuob tēistēis lig pēitu, pakuol mama naliuob pavadēins i truoba. Pu pēitu mažiūs reikiejē ožmēgdītē, vo anēms atsēbodos, saulē jau grēžies ont vakarūm, ēr smēltīnelis bova palēkts ramībie lig rītuojaus, ku-met saulelē viel švēitē ēš pēitrītiu ēr maluonē šēldē anūm vaikīstē...

Goliejē buobotē šēltuo truobuo, lig ausūm patalus ožsētraukosi, ēr soka atmēntie tolēmūm laikūm vaizdēnius. Liūdnhē īr, kad anēi tik atmēntie balēkēn. Bet če nieka napadarīsi – laiks biegs, vēskon pa-keisdams, vēinus sonaikindams, kētus ēškēldams – ar to šnekiesi aple žmuonis, ar aple dāktus, ar aple notēkēmus.

Tievūm nosēpērkto žemie bova vēskuo. Pēitrītiu posie – pošinie-lis, katramē auga ēr vēina apošē – laiba, dēdēlē aukštā... Mes, vākā, toriejūom ožverstē galvas, kad pamatītōmem auos vērsūnē. Par vasara pošēlēs liuob sobrondintē konkuoriežius, vo apošē – minkštus poukoutus žērgēnius. Tēi dalikā dēdēlē pritēka statībuoms smēltīnelie. Kumet bova pabodavuotas truobas ont tuo smēltiu kal-nelē, pošinelie tievalis ītaisē lingīnē. Terp dvējūm pošūm pritvērtē-na skersēni, ont katruo pamuovē dvē siauras lēntas, tarp anū ītaisē siedenē... Liuob sosvadintē anus vēsus trīs ēr, laika toriedams, palingoutē...

Žemaitējē nu Šatrējēs kalna.
Mukienēs Danutēs portēgrapējē

Bet tuo laika tabova dėdėlė mažā... Dabar, kumet ana jau muojė mėslītė sena žmuogaus pruoto, balėka tik stebietėis, kėik daug tievalis nodėrba jauns būdams, kuokius sunkius darbus anam reikiėjė ĩveiktė ronkuoms, so luopėto, dalgio, plūgo, pasėkinkios Bieri, kontri, jau na pėrmuos jaunĭstės arklieli. Ta tieva nopėrktojė žemelė toriejė daug kon ožaugintė, kad anuo vākā navākštĭuotom plėkė, basė, ėšalkėn. Abodo so mamātė nuoriejė bėnt kėik vākus pramuokslintė, kad anėms narėktom par omžio lėnktė nogaru nu tomsuos lig tomsuos, kad galietom sosėtaisītė švėisiesni gĭvenėma, nego anoudo patioudo.

Žemė, ka anou nopėrka ėš tuos suodos senbovė omžėnatėlsė Jūzopa Poplesė, bova aplėsta ba gala. Mes, vākā, tēp ėr lėkuom nasožėnuojėn dėl kuo. Ar tas gaspadorios bova slinks, ar pasėlėguojės, vo rasiet šnapšėlė miliejė... Bet geresnė sklĭpa tievā naĭstėngė nopėrktė, natoriejė tam pėningieliu... Ožtatā tame napėlnūm pėnkiūm aktaru sklĭpelie bova vėskuo... Na tik pošĭnielis ont smėltiu kalnelė, na tik skanė vondėns šaltėnis pri vėiškėlė, bet ėr raudouna muolė kluods pakraštie, pri senuosės suodos kelalė, ėr dorpiu vėita pakalnie šalėp naėšdžiūstontė prūda... Vėina dākta trūka – ganiėklas gĭvuolems, šėinaujemu pėivu... Bet puo keliū metu sklĭpa kertie bova ožsieta tēp vadėnomo „koltūrėnė žuolė“, katra dorpėnie žemie nabluogā sovešiejė, tad galiejė na tik pėrmōjė žuolė žėimā nošėinautė, bet ėr gĭvuolems prĭrėštė atsėrada tinkama vėita. Vasara mes sava karvės ganiem bendruomenės ganĭnkluo, kap ka ė kėtė biedniuokā. Ton teisė tievalis nosėpėrka so žemė ėš omžėnatėlsė Jūzopa.

Par kelis metus šalėp pošĭnelė bova pastatītė truobesė. Pėrmiausė – jaujė, katruo na tik šėina ėr šiaudus laikė, bet ir gĭvuolius žėimā liuob oždarītė. Paskiau gĭvenamoujė truoba, pagal tuo laika sopratėma – ėšnašė, nuors ėr medėnė. Aukšta, so pakelto stuogo vėinuo posie (matā, mėslėjė ont aukšta ĩtaisītė kombari, kor galietom gĭventė paaugėn vākā ar anoudo so patė, senatvės solaukėn). Dėdėlė longā so dvėgobās stėklās, pagal naujė mada, aple katron tievalis sožėnuojė nažėnė ėš kor. Baguotesnė sosiedā tik galvas kraipė: ar naprĭtrūks svėkatas tam truobelninkou tuokiūm paluociu ožsėmanios? Žėnuomās, i akis tuo nasakė – matė, kad tas naujėkorĭs ĩr dėdėlė darbštos ėr ožsėspĭrės. Vo pri tuo dar ons muokiejė ėr vėsuokius statĭbėninka darbus dėrbtė: pats stuogus apdėngė skėiduoms, pats pėčius truobuo somūrėjė, kamėna vėrš stuoga ėšvedė, pats stėklus i longus sodiejė, šiuokius tuokius naujus baldus padėrba, prĭš keldamuos gĭventė i naujėjė truoba.

Vo jug tou patio laiko reikiėjė ė žemės darbus nodėrbtė, kad duonas ožtektom vės dėdiejėntė šeimĭnā... Vo pri dounelės rekiejė ėr mesuos kōsnė, ėr pėina šlaka. Somdītėis tuoks mažaziemis prĭboĭšis natoriejė ėš kuo, tad darbavuos abodo so mamātė pri žemės prĭkrėsdamė. Mažė būdamė namatiem, kumet anoudo kielies, kumet golė.

– Ak, – dūsava Uona, vartĭdamuos luovuo ton nakti, vertĭndama, kuokėi auksaronkė darbėninkā bova omžėnatėlsė anuos tievā jaunė būdamė. – Kėik daug žmuogos gal noveiktė, kėik ĩveiktė sava gĭvenėmė, je nier slinks, je tor dėdėli tėksla – vākus ožaugintė, ont kuoju pastatītė, milietė gĭvenėma tuoki, kuoks anam bova žadiets ožgĭmstont, ėr napražodītė tuo žadiejėma, naėššvaitītė niekams ar pėktėms darbams.

Restaurouta Plungės dvara laikruodėnė, katruo dabā veik Plungės rajuna savėvaldĭbės viešuoji bėblioteka. Mukienės Danutės portėgrapėjė. 2014 m.

Bet vėskon sojaukė laiks... Na tas, kasdėinėnis, laikruodės matuojems, vo tas, katros atėt nažėnė ėš kor dešĭmtmetems, soarda žmuoniūm planus, solauža duorus tėkslus, nošloun gražės vėltis...

Puo kara gĭvenėms sogriova. Ni vėins ėš šešiūm vākūm nalėka gĭventė tūsė nomūsė – ėšsėbarstė puo pašalius. Tievalis, vėins lėkės, pardavė nomus ėr sklĭpa šalėp anūm so pošĭnelio, so smėltĭnelio, so gražės prisėmėnėmās ėr so vėltėmis gĭventė tēp, kap bova nomatės.

Keitĭes laikā, sogriaudamė nosėstuoviejosė tvarka. Atėjė svetėmė žmuonis ėš svetėma krašta. Anėms nabova ĩe nieka švėnta, nieka brongė. Soardė žmuoniūm gĭvenėmus dešĭmtmetems tėik, kad rets katros basogebiejė atsėtėistė, atsėgautė... Vėinė trėmtie kėntiejė, kėtė – kaliejėmūs, trėtė pražova sava žemie.

Uona parkratėniejė atmėntie prisėmėnėmus aple sava kartuos gėmėnaitius, jaunĭstės draugus. Mažā katros bagĭven tuo vėituo, kor gėmė ėr ožauga... Daugelė ėr tūm nomūm nabier arba tėn ĩsėkūrėn svetėmė. Tik tievalė pasuodints suodnos tabžaliu, tik pošĭnielis tabstuov ont smėltiu kalnelė...

– Ǝr kuo aš ĩe griaužous diel dalĭku, katrūm senė nabier mona gĭvenėmė? – peikė savi buobotė. – Jug ni pėršta napajodėnau, kad tēp naatsėtėktom. Plaukiau pasruoviu... Bet ar diel tuo rėktom savi kaltintė? Ak, Viešpatie, matĭt tēp mon bova žadieta... Kėik kartu važiavau pruo šali, alė naožskou, naapveizieju, napastuoviejau... Kas trokdė? Rasiet gieda prĭš svetėmus napažĭnstamus, tūsė nomūsė apsėgĭvenosius... Rasiet baimė, kad vėskas tėn ir pasėkeitėn ėr kad nabipajosio tuo džiaugsma, katros liuob apimtė, puo ėlgesnė laika sogrĭžos nomėi... Bapėgo bova anon pajostė, je žėnuojė, kad nomā tavės lauk. Atsakĭmu i tuokius klausėmus nabrasi. Alė kas gal ėštrintė ėš atmĭntėis pošĭnieli ont smėltiu kalnelė?..

Naktės, mosiet, bova parsėvertosi par posė, kumet buobotė ožmėga. Sapnava omžėnatėlsė tievali, dar jauna, tvėrta, bakasonti šolėne pri truobuos gala. Gėlė jau bova ĩsėkasės, dėdėlė smėltiu krūva i pavėršio ėškielės, bet vondėns kap nabova, tēp nabova... So tou sapno ėr atsėboda. Vo kon tas sapnos galietom reikštė? Bova gėrdiejosi, ka mėrosius sapnoutė nier gerā. Pamėslėjė, kad

(Nukelta i 42 p.)

(Atkelta iš 41 p.)

rēketom pas klėbuona ožsakītė mėšėlės ož tievūm atmėnėma. Rasiet par sapna anėi tuo nuor paprašītė, nuors tievalis ni žuodė napa-sakė... Kalbiedama rītmėtėnius puotėrus, ėš vėsuos šėrdėis šnėbž-diejė „Viešpaties Angela“ žuodius. Nažėnuojė, kėik anėi pagelbės mėrosėisėms... Alė sava šėrdi nuors kėik apramėna.

Jau ketvėrta dešimtės metu ožstuoję, kap nabier anuos tievūm. Ana pati pragīvena ėlgiau vėso dešimtė metu. Bet Dėivalis dar laika, dar abodo so sava žmuogo gal savėm pasėrūpintė. Rėkalou esont, vākus pasėšauk... Ėr laiks dabar kėtuoks, lengviau žmuonis gīven, nabdėrb tėp sunkė. Kas nier slinks ar prasėgierės, bada ėr napritekliaus namata. Bet jug žmuogos napasėrenk, kumet gimtė.. Vo tievalis atėjė i šin pasauli sunkio laiko, kumet lig dvėdešimta omžiaus pradiuos babova lėkėn tik septinės dėinas. Matā gėmė ons priš pat Kaliedas, šalta Kūtiu vakara. Ėr gīvenėms bova žadiets nalėngvos. Jug do karus reikiejė ėštoretė. Pėrmōji pasaulėni pragīvena posvaikio būdams, ontrōji – jau ketorės dešimtis parlėpės... Mama ož anon bova devīnės metās jaunesnė. Ana pasėrinka septīniūm dešimtiūm solaukosi. Vo mērė anoudo pametiou baveik ton patė žėimuos dėina. Vėsė vākā ėr gėmėnaitė sosėrinka Šateikiūs i Tievalė metėnės. Po vėsūm maldūm so gėmėnaitės novažia-va i sesėrėis nomus ož stala pasiedietė, Kalnus atgėiduotė. Mamātės nabova tuo pamėnavuonie. Ana jau sunkė sėrga. Vėdorie naktėis natėkieta solaukiem žėnuios, kad ėr ana mērė. Ėšsėvedė anon tievalis ėš šiuos žemės varga.

Lig prašvintont buobotė naėšejė ėš galvuos griadės mėslės. Baveik nabova dėinuos, kad ana naėšgėrstom kuokiuos liūdnuos naujīnas. Tonkiausė aple sava vėinmetius. Pruoto sovuokė, kad nier tamė nikuokė dīva – atėn skėrtāsīs laiks ėr tori palėktė šin svieta... Mėslīdama aple savi, toriejė pripažintė, kad ėr ana pati išėdėnie ėš laika – ėš palėngvo, tīkė, baveik napastebėmā... Niekam nieka naaiškėna, tėkiedamuos, kad nieks ė napastebies, kāp laiks muotrėška griauž... Praded nu briaunūm, nu galūm, nu sodūrėmu. Kremt švelnė, ba garsa, bet atkaklė. Lūžėnie ragiejėntis nagā, klėb ėr trop dontis, slenk plaukā, gėst švėisa akiesė, ausis nabi-sėlėd tīkiūju garsūm, galva nabnuved tėn, kor kon tik taisies ėtė... Vākštīuo ėš palėngvo, vėlkdma piedas grindėmis. Laiptās i vėršo kabariuojės sunkė, vo žemīn – tvėrtā išėkėbosi i torieklus. Kasdėi-

nėnė darbā velas ronkuosė, nabīveik anūm nodėrbtė grėtā ėr lig gala. Dėina praplauk, nurėit baisė grėtā, nažėnė kor, nosėnėsdama naatlėktus darbus...

Bet dėl tuo Uona nagriaužas, nabkaltėn savės tėngėnistė, ėštė-žėmo – jug ėr nuoru šėrdie nadaug balėkėn. Nabtrauk svieta mar-goms ėr spalvas, šormolis ėr pagundas. Diekou Dėivaliou – pati sopront, kad nabipritėktom tarp jaunūm, kad jaustomės atlėiktamo, narėkalingo anūm keliūs, katrėi anon kartās stebėn, kartās pėktėn, kartās kou nuors ėr pradziogėn. Bet muotrėška sopront, kad naujėm laikou ana jau īr svetėma. Jug vėskon, kou vertingo ana bova pri-gimtėis apduovėnuota, ėšnauduojė, ėšdalėjė... Vo priimtė naujuo-sės vertībės pavargosi anuos dvasė nabīstėng, vo tėkriausė ėr nanuor... Tuos šiuo laika vertībės anā atruoda baisė pėgės, žmuo-nėms sovėsam narėkalingas, trumpalaikės, tad ėr pėktintėis anuoms namata prasmies. Mėslėj, kad žmuoniūm pasaulis dabar īr īplau-kės i naujė laika joustā, vėsā kėtuokė, nego tas šimtmetis, katramė auga, brėnda ėr gīvena anuos karta.

Krovėnāsīs dvėdešimts omžios... Kėik žodīniu, kėik mėrtiūm, kėik nateisībės atvėlka ons i pasauli, ėr vėskas tas plūda i žmuo-niūm lėkėmus, daugeli ėš katrūm sogriuoovė nabipataisuomā... Vo dabar viel baugo daruos, radėjės pasėklausios, laikrašti paskai-tios... Viel pasaulė galingėijė žvongėn ginklās, viel gviešas svetė-mūm žiemiu, miestu, tortu. Ėr nieks nagal pasakitė, kou tas bėng-sės. Balėikt tik melstė Dieva maluonės ėr varītė ėš galvuos bjaurės mėslės, kad šėrdės napalūžtom.

Atsėkielė muotrėška dėinā švintont, kap ėr kuožna kėta rīmeti. Atsėstuojosī pri longa rītmėtėniu puotėru sokalbietė, vės gruožie-juos žalė miediu sėino, katra bova matītė pri šalėp nomūm tekontės bavardės opelės. Kumet atvažiava i ton krašta dėrbtė ėr vėsam omžiou pasėlėka gīventė sava vīra tievėškīe, tūm miediu sovėsam nabova – tumet dar aiškė maties īkálnė ož opalėlė. Vo dabar žali sėina, vėrsūnės aukštiausės, šiaurės vieju soupoujemas, ožstuo-jėntės anūm nomus nu vietru, perkūnėju, vo kartās (tėp buobotė lioub ruodītėis) ėr nu vėsūm nalaimiu... Kuoki dėdėlė ėr gera īr ta gamtuos galībė, kuoki aiški Dongaus maluonė žmuogou, pakuol ons pats savo vinklio pruoto ėr pėktās kieslās napraded ardītė pa-saulė Tvarkuos...

2014 m. gegožė

Platelė. Mukienės Danutės portėgrapėjė